

Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Okuma Sürecinde Bilinmeyen Sözcüklerle Karşılaşınca Başvurdukları Çıkarım Stratejilerine İlişkin Görünümleri

Hakan Ülper¹ Gökhan Çetinkaya²

Öz

Okuma becerisi birçok karmaşık bilişsel işlemin yapılmasını gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte okurlar metindeki sözcükleri tanımak zorundadır. Bir sözcüğü okuma sürecinde tanımak, o sözcüğü metin içerisinde anlamlandırmayı gerektirir. Bu nedenle bir okur okumakta olduğu metinde geçen sözcükleri tanımalıdır. Ancak bir okurun söz varlığı yeterince geniş olsa da karşılaştığı her metindeki tüm sözcüklerin anlamını bilmesi mümkün değildir. Bir okur metindeki her sözcüğün anlamını bilmesede ipuçlarından yararlanarak sözcüğün anlamına ulaşmaya çalışır. Bunun için de çok farklı sözcüksel çıkarım stratejilerine başvurabilir. Bu çalışmanın amacı da Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin hangi sözcüksel çıkarım stratejilerine başvurduklarını belirlemektir. Betimsel nitelikli bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmış ve araştırmanın çalışma grubunda Türkçe Öğretim Merkezinde öğrenimlerini sürdüren C1 düzeyinde 43 öğrenci yer almıştır. Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin okuma sürecinde bilinmeyen sözcüklerle karşılaşınca başvurdukları çıkarım stratejilerine ilişkin verileri toplamak 14 maddelik 4'lü likert tipi bir sormaca kullanılmış ve veriler SPSS istatistik programına aktarılarak sıklık, yüzdeler ve aritmetik ortalamaları belirlenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğrenciler en çok bağlamdan yararlanarak sözcüğün anlamına ulaşmaya çalışmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sözcük öğretimi, söz varlığı, sözcüksel çıkarım.

Abstract

Reading skills are a process that requires the execution of many complex cognitive processes. In this process, readers have to recognize the words in the text. To recognize a word in the reading process requires that the word be understood in the text. For this reason, a reader should know the words in the text that they are reading. However, even though a reader's lexicon is wide enough, it is not possible to know the meaning of all the words in every text it refers to. A reader tries to reach the meaning of the word by taking advantage of the clues, even though it does not know the meaning of every word in the text. For this, very different lexical inference strategies can be applied. The aim of this study is to determine the lexical inference strategies of foreign students learning Turkish. In this descriptive study, scanning method was used. The study group of the study consisted of 43 C1 students studying at the Turkish Teaching Center. A 14-item 4-point Likert-type questionnaire was used to collect data on the inference strategies that foreign students learning Turkish used when they encountered unknown words in the reading process. Obtained data were transferred to statistical program and frequency, percentages and arithmetic mean were determined. According to the result of the research, the students mostly try to reach the meaning of the word by taking advantage of context.

Keywords: Word teaching, vocabulary, lexical inferencing

¹ Hakan Ülper, Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, hakanulper@gmail.com

² Gökhan Çetinkaya, Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, gokhancetinkaya76@hotmail.com

Giriş

Dil öğrenmenin en önemli beceri alanlarından biri olan okuma becerisi birçok karmaşık bilişsel işlemin yapılmasını gerektiren zorlu bir süreçtir. Bu süreçte gerçekleştirilmesi gereken en önemli işlemlerden biri de sözcük tanımadır. Nation'a (2001) göre yabancı bir dilde yazılmış metni okurken karşılaşılan bilinmeyen sözcükler o metni kavramadaki başlıca engellerden biridir. Bu engeli aşabilmek için okurların metindeki sözcükleri tanımaları gerekmektedir. Bir sözcüğü okuma sürecinde tanımak o sözcüğü metinsel bağlam içerisinde anlamlandırmayı gerektirir. Bu nedenle bir okurun okumakta olduğu metinlerde geçen sözcükleri biliyor olması verimli bir okuma için son derece gerekli görünmektedir.

Okurun bir metinde karşılaştığı sözcükleri bilebilmesi için yeterli söz varlığına sahip olması gerekmektedir. Alanyazındaki birçok çalışma söz varlığı ile okuduğunu anlama arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Örneğin Laufer (1997), diğer birçok etmen arasında okuduğunu anlamayı en iyi yordayan değişkenin söz varlığı olduğunu belirtir.

Bir okurun söz varlığı yeterince geniş olsa da karşılaştığı her metindeki tüm sözcüklerin anlamını bilmesi olanaklı olmayabilir. Ancak bir biçimde okumakta olduğu metindeki sözcüklerin belli oranının anlamına ulaşması gerekir. Alanyazında bir metni anlayabilmek için bilinmesi gereken sözcük oranları %95-100 arası olarak gösterilmektedir (bk. Laufer, 1989; Hu ve Nation, 2000; Schmitt, Jiang ve Grabe, 2011; Ülper ve Kiraz, 2018).

Böyle bir durumda okur metindeki her sözcüğün anlamını bilmese de o metindeki ve sözcüklerdeki değişik ipuçlarından yararlanarak sözcüğün anlamına ulaşmaya çalışır. Bunun için de çok farklı sözcüksel çıkarım (lexical inference) stratejilerine başvurabilir. Bowyer-Crane ve Snowling (2005), ilgili araştırmalara gönderimde bulunarak zayıf okuyucuların diğer düzeyler yanında sözcük düzeyine ilişkin çıkarım yapma bakımından da sorunlar yaşadıklarını, bağlamdan yararlanmadıklarını belirtmektedir. Dolayısıyla okumada yetkinleşmenin gereklerinden biri de sözcüksel düzeyde çıkarım yapmaktır.

Sözcüksel çıkarım, dünya bilgisi, bağlam farkındalığı ve ilgili dilsel bilgiyle birlikte bir kişinin bütün dilsel ipuçlarının ışığında bir sözcüğün anlamına ilişkin bilinçli tahminler yapması olarak tanımlanmaktadır (Haastrup, 1991). Okuma sürecinde sözcüksel çıkarım yapmanın yararına ilişkin varsayım, hem metindeki bilgiyi daha derin işlemleyerek okuduğunu anlamaya yardımcı olması hem de söz varlığını geliştirmesidir (Akt. Kaivanpanah ve Rahimi, 2017; Read, 2000).

Öğrenme stratejileri, öğrencilerin kendi öğrenmelerini denetlemelerini ve daha çok sorumluluk alarak süreçte etkin olmalarını sağlar. Dolayısıyla, öğrencilerin sözcük öğrenme stratejilerini öğrenmesi ve bunları öğretmenden bağımsız bir biçimde kullanması onların çok sayıda sözcük öğrenebilmesini olanaklı kılar (Nation, 2001). Hamzah, Kafipour ve Abdullah (2009) tarafından

yapılan çalışmanın sonuçları da sözcük öğrenme stratejilerinin söz dağarcığının büyüklüğüne katkıda bulunduğu yönündedir. Diğer yandan söz dağarcığı ile sözcüksel strateji kullanma arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına ilişkin bulgular da alanyazında yer almaktadır (Nassaji, 2006). Bu durumda hem okuduğunu anlama becerisi kazanmak hem de sözcük dağarcığını geliştirmek için sözcüksel çıkarım stratejilerine başvurmak gerekli görünmektedir. Ancak sözcüksel çıkarım stratejilerini verimli bir biçimde kullanabilmek için de yeterli düzeyde söz varlığına sahip olmak gereklidir.

Alanyazında sözcüksel çıkarım stratejileriyle ilgili farklı örneklerle ve farklı yöntemlerle gerçekleştirilmiş çok sayıda araştırmayla karşılaşmak olanaklıdır. Örneğin Gu ve Johnson (1996), 850 üniversite öğrencisine sormaca uygulayarak onların kullandıkları stratejileri belirlemeye çalışmış ve bu stratejilerin İngilizce testi ve sözvarlığı testi sonuçlarıyla ilişkisine bakmıştır. Bu çalışmada bağlamdan yola çıkarak tahmin etme, sözlük kullanma, not alma, sözcüğün biçimsel özelliklerine odaklanma gibi stratejilerin iki test sonucuyla da ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada olduğu gibi Qian (2004) tarafından Kanada'da öğrenimini sürdüren 61 uluslararası öğrenciden sormaca yoluyla toplanan verilere göre de öğrenciler en çok bağlamdan yararlanarak tahmin etme stratejisini ve sözlüğe bakma stratejisini kullanmaktadır. Malezya'da İngilizce öğrenmekte olan 360 üniversite öğrencisinden sormaca yoluyla veri toplayan Mokhtar, Rawian, Yahaya, Abdullah ve Mohamed (2009) de öğrencilerin en çok bağlamdan yararlanarak tahmin etme ve sözlük kullanma stratejilerinden yararlandıklarını bulgulamıştır. Gu (2002) ise İngilizce öğrenmekte olan yetişkin Çinli öğrencilerden sormaca yoluyla topladığı verilere dayanarak kadınların erkeklere göre daha çok strateji kullandıklarını ve hem sözvarlığı testinde hem de İngilizce yeterlik testinde daha başarılı olduklarını bulgulamıştır. Shen (2009) ise okuma becerisi daha yüksek olan öğrencilerin daha sık sözcüksel çıkarım stratejisi kullandıklarını ortaya koyarak iki olgu arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Yabancı dil olarak İngilizce öğrenmekte olan Türk öğrenciler üzerine yapılan çalışmada ise İstifçi (2009) düşük orta düzeydeki öğrencilerin bilinmeyen bir sözcükle karşılaştıklarında, metnin geri kalanını okumayı bıraktıklarını ve sözcüğün anlamını bulmaya çalıştıklarını; orta düzeydeki öğrencilerin ise, bağlamdan yararlanarak söylem bilgilerini, dünya bilgilerini, dilbilgisini kullanarak ve sözcükleri ilişkilendirerek sözcüğün anlamına ulaşmaya çalıştıklarını bulgulamıştır.

Farklı bir yöntem olarak sesli düşünme tutanaklarının çözümlenmesi yoluyla gerçekleştirilen bir çalışma ise Hu ve Nassaji (2014) tarafından İngilizce öğrenmekte olan 11 Çinli öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 12 farklı stratejinin kullanıldığı belirlenmiş, başarılı ve başarısız öğrenciler arasında bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgulara göre başarılı öğrenciler değerlendirme ve gözlemlenme stratejilerini metinsel ve artalan bilgileri ve öz farkındalık ile tümlendirerek hedef sözcüğün anlamını çıkarmaya çalışmaktadırlar. Benzer bir sonuç Haastrop (1991) tarafından yapılan çalışmada da karşımıza çıkmaktadır. Buna göre deneyimli öğrenciler bağlamdan ve

sözdizimsel ipuçlarından yararlanma gibi farklı stratejileri tümleştirerek birlikte kullanmaktadır. Sesli düşünme tutanaklarının çözülmesi yoluyla gerçekleştirilen bir diğer çalışma ise Avusturalya'da İtalyanca öğrenen 15 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre ise öğrenciler sözcüklerin fiziksel ya da dilbilgisel özelliklerine görece daha az dikkat göstermiştir (Lawson ve Hobgen, 1996).

Bilinmeyen sözcüklerin anlamlarını çıkarmak için tümce dilbilgisi, biçimbilgisi, noktalama, dünya bilgisi, metin bilgisi, eşadlılık, sözcük birleşmeleri ve sözcük türü olmak üzere sekiz ayrı bilgi kaynağı kullanılmaktadır (De Bot, Paribakht ve Wesche, 1997). Sözcüksel çıkarımla ilgili alanyazındaki çalışmaların işaret ettiği gibi başarılı ve başarısız öğrencilerin ya da farklı dilleri yabancı dil olarak öğrenmekte olan öğrencilerin hangi stratejileri kullandığı yanında bu stratejileri ne zaman ve nasıl kullandığı da bir o kadar önemlidir. Çünkü başarılı sözcüksel çıkarımlar değerlendirme ve gözlemlemenin sık kullanılması, metinsel bilgi ve artalan bilgisinin birleştirilmesi, tekrar tekrar çabalama, özfarkındalık gibi özyapısal özellikler göstermektedir (Shen, 2018).

Alanyazındaki çalışmalara bakılınca özellikle İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimiyle ilgili çalışmaların daha yaygın ve çok boyutlu olduğu dikkat çekmektedir. Bu tür bilimsel araştırmaların daha çok İngilizce üzerinden yapılmış olması, bir yönüyle İngilizcenin daha yaygın bir dil durumunda olması ile diğer yönden bilimsel araştırmalarla İngilizcenin daha verimli öğretilmesi gibi bir nedenle de ilişkilendirilmesi olanaklıdır. Bu bağlamda Türkiye'de de sözcük öğrenme üzerine yapılan birçok çalışmanın Almanca, İngilizce gibi yabancı dil öğrenme sürecine yönelik olduğu (Çelik ve Toptaş, 2010; Hamacı, 2012; Tılfarlıoğlu ve Bozgeyik, 2012; Kırmızı, 2014; Acar, 2016; Çınar ve Elkılıç, 2019; Hişmanoğlu ve Turan, 2019) dikkat çekmektedir.

Bir dünya dili olma gizilgücüne sahip bir dil olarak Türkçenin de dünyada öğretilen/öğrenilen en yaygın diller arasında yerini alabilmesi için bu tür bilimsel çalışmalara çok gereksinim duyulmaktadır. Yeni gelişmekte olan bir alan olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında son yıllarda birçok çalışmanın yapılmış olması dikkat çekmektedir. Bu çalışmalardan birçoğu da sözcük öğretimi alanıyla ilişkilendirilecek çalışmalardır (Demirel, 2012; Büyükkız ve Hasırcı, 2013; Doğan, 2014; Kocaman ve Cumaoğlu, 2014; Tok ve Yığın, 2014; Serçe, 2019; Ülper ve Çetinkaya, 2019).

Yukarıda belirtilen çalışmalar genellikle sözcüklerin nasıl öğretileceği ve öğrenileceği ile ilgilidir. Buna karşın sözcük öğretimi alanında sözcüksel çıkarım stratejileriyle ilgili çalışmanın olmaması önemli bir boşluktur. Çünkü yukarıda da değinildiği gibi bu alan hem son derece önemli hem de çok boyutlu ve geniş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin sözcük anlamına ulaşmak için başvurdukları stratejileri belirlenmeyi amaçlayan bu çalışmanın önemi daha verimli bir eğitim ortamının hazırlanmasına sağlayacağı olası katkılar açısından belirginleşmektedir.

Bu çalışmanın amacı da farklı ülkelerden gelen ve farklı anadili konuşuru olan öğrencilerin bir metni okurken karşılaştığı bilinmeyen bir sözcüğün anlamını çıkartmaya çalışırken hangi stratejilerden ne sıklıkla yararlandığını saptamaktır. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularının yanıtlarına ulaşılmaya çalışılacaktır.

1. Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler bir metin okurken bilinmeyen bir sözcükle karşılaştığında neler yapmaktadır?

2. Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler bir metin okurken bilinmeyen bir sözcüğün anlamını tahmin etmeye çalışırken neler yapmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Betimsel nitelikli bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda bir devlet üniversitesinin Türkçe Öğretim Merkezinde öğrenimlerini sürdüren C1 düzeyinde 43 öğrenci yer almıştır. Katılımcıların cinsiyet, ülke ve anadili açısından görünümüleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Bakımından Görünümü

Cinsiyet	N	%
Erkek	23	53,5
Kadın	20	46,5
Toplam	43	100,0

Tablo 2. Katılımcıların Geldikleri Ülke Bakımından Görünümü

Ülke	N	%
Afganistan	5	11,6
Irak	5	11,6
İran	13	30,2
Somali	2	4,7
Suriye	12	27,9
Türkmenistan	6	14,0
Toplam	43	100,0

Tablo 3. Katılımcıların Anadili Bakımından Görünümü

Anadili	N	%
Arapça	17	39,5
Farsça	13	30,2
Özbekçe	5	11,6
Somalice	2	4,7
Türkmençe	6	14,0
Toplam	43	100,0

Veri Toplama Araçları

Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin okuma sürecinde bilinmeyen sözcüklerle karşılaşınca başvurdukları çıkarım stratejilerine ilişkin verileri toplamak için Qian (2004) tarafından geliştirilen 14 maddelik 4'lü likert tipi bir sormaca Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama sürecinde öncelikle Türkçeye çeviri yapılmış sonrasında ise Türkçeye çevrilmiş olan maddeler tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Sonrasında ise hem özgün hem de İngilizceye çevrilmiş olan maddeler bir İngilizce profesörü ile karşılaştırılmış ve çevirinin uygun olduğuna karar verilmiştir. Sormaca maddelerine son biçimi verildikten sonra beş kişilik C1 düzeyinde öğrenci grubuna ön uygulama olarak uygulanmıştır. Bu uygulamada amaç maddelerin anlaşılır olup olmadığının denetlenmesidir. Bu uygulama sonrasında maddelerin anlaşılır olduğu ve her maddenin beş öğrenci tarafından da aynı biçimde anlaşıldığı saptanmıştır.

Bununla birlikte sormacadaki maddelerin kapsam geçerliliği için okuma eğitimi ve çıkarım yapma becerisi üzerine çalışmaları olan iki doçentten ve bir profesörden uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlar her bir madde için uygun değil, çok düzeltme gerek, kısmen düzeltme gerek ve uygun seçeneklerini işaretleyerek görüşlerini belirtmişlerdir. Üç uzman da maddelerin tamamının uygun olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Bunun sonucunda Davis (1992) tekniğine (ak. Yurdugül, 2005) göre uygun diyen uzmanların sayısı toplam uzman sayısına bölünerek kapsam geçerlik indeksi 1.00 olarak hesaplanmıştır. Bu teknikte ,80 ve üzeri sayısal değer yeterli görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde uyarlanmış olan sormaca derse girmekte olan araştırmacı tarafından gönüllü katılımcılara sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulamada süre sınırlaması konmamış sormaca formunu dolduran öğrenci, formu bırakarak sınıftan çıkmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS istatistik programına aktarılarak sıklık, yüzdelikler ve aritmetik ortalamaları belirlenmiştir. Ortalama puanlar yorumlanırken 0,75'e göre aralıklar belirlenmiştir. Buna göre 1-1,75 aralığı "hiç"; 1,76-2,50 aralığı "nadiren"; 2,51-3,25 aralığı "bazen" ve 3,25-4,00 aralığı "sıklıkla" biçiminde yorumlanmıştır.

Bulgular

Katılımcıların Bir Metin Okurken Bilinmeyen Bir Sözcükle Karşılaştığında Neler Yaptığına İlişkin Görünümleri

Araştırmanın birinci sorusu "Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler bir metin okurken bilinmeyen bir sözcükle karşılaştığında neler yapmaktadır?" biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan çözümleme sonucu elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Bilinmeyen Bir Sözcükle Karşılaşıncı Yapılanlar

Madde No	Madde	f	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiç	$\bar{x}$	Ss
			%	%	%	%		
1	Türkçe- Anadilim türü bir sözlükten sözcüğün anlamına bakarım.	f	10	18	9	6	2,74	,97817
		%	23,3	41,9	20,9	14,0		
2	Türkçe-Türkçe türü bir sözlükten sözcüğün anlamına bakarım.	f	10	18	10	5	2,76	,94711
		%	23,3	41,9	23,3	11,6		
3	Sözcüğün anlamını bağlamdan çıkarmaya çalışırım.	f	20	14	9	0	3,25	,78961
		%	46,5	32,6	20,9	0		
4	Sözcüğü göz ardı ederim.	f	9	17	11	6	2,67	,96907
		%	20,9	39,5	25,6	14,0		
5	Öğretmenden yardım isterim.	f	17	23	0	3	3,25	,78961
		%	39,5	53,5	0	7,0		
6	Bir arkadaşımın yardım isterim.	f	11	15	13	4	2,76	,94711
		%	25,6	34,9	30,2	9,3		
7	Sözcüğün anlamı için kendi içinde ipuçları ararım.	f	23	17	2	1	3,44	,70042
		%	53,5	39,5	4,7	2,3		
8	Sözcüğü bir yere not ederim.	f	29	8	1	5	3,42	1,00552
		%	67,4	18,6	2,3	11,6		

Tablo 4'te katılımcıların bir metin okurken bilinmeyen bir sözcükle karşılaştığında neler yaptığıyla ilgili sekiz maddenin bulguları yer almaktadır. Katılımcılar "Türkçe-Anadilim türü bir sözlükten sözcüğün anlamına bakarım." maddesine 2,74, "Türkçe-Türkçe türü bir sözlükten sözcüğün

anlamına bakarım.” maddesine 2,76, “Sözcüğü göz ardı ederim.” maddesine 2,67, “Bir arkadaşından yardım isterim.” maddesine 2,76 ortalamayla bazen yanıtını vermişlerdir. Öte yandan, “Sözcüğün anlamını bağlamdan çıkarmaya çalışırım.” maddesine 3,25, “Öğretmenden yardım isterim.” maddesine 3,25, “Sözcüğün anlamı için kendi içinde ipuçları ararım.” maddesine 3,44 ve “Sözcüğü bir yere not ederim.” maddesine 3,42 ortalamayla sık sık yanıtını vermişlerdir.

Katılımcıların Bilinmeyen Bir Sözcüğün Anlamını Tahmin Etmeye Çalışırken Yaptıklarına İlişkin Görünümleri

Araştırmanın ikinci sorusu “Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler bir metin okurken bilinmeyen bir sözcüğün anlamını tahmin etmeye çalışırken neler yapmaktadır?” biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan çözümleme sonucu elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Bilinmeyen Bir Sözcüğün Anlamını Tahmin Etmeye Çalışırken Yaptıklarına İlişkin Görünüm

Madde No	Madde		Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiç	$\bar{x}$	Ss
1	Herhangi bir dilbilgisel ipucu içeriyor mu diye bilinmeyen sözcüğü incelerim.	f	16	15	10	2	3,0465	,89850
		%	37,2	34,9	23,3	4,7		
2	Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için aynı cümledeki diğer sözcüklerin anlamını kullanırım.	f	15	22	6	0	3,2093	,67465
		%	34,9	51,2	14,0	0		
3	Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için metnin konusuna ilişkin artalan bilgimi kullanırım.	f	15	25	1	2	3,2326	,71837
		%	34,9	58,1	2,3	4,7		
4	Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için çevresindeki cümlelerde dilbilgisel ipuçları ararım.	f	11	22	10	0	3,0233	,70672
		%	25,6	51,2	23,3	0		
5	Sözcüğün herhangi bir bölümünün (kök, gövde) anlamını bilip bilmediğimi incelerim.	f	10	22	3	8	2,7907	1,01320
		%	23,3	51,2	7,0	18,6		
6	Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için paragrafın veya metnin anlamını bütün olarak kullanırım.	f	22	16	5	0	3,3953	,69486
		%	51,2	37,2	11,6	0		

Tablo 5’te katılımcıların bir metin okurken bilinmeyen bir sözcüğün anlamını tahmin etmeye çalışırken neler yaptığıyla ilgili altı maddenin bulguları yer almaktadır. Katılımcılar “Herhangi bir dilbilgisel ipucu içeriyor mu diye bilinmeyen sözcüğü incelerim.” maddesine 3,04, “Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için aynı cümledeki diğer sözcüklerin anlamını kullanırım.” maddesine 3,20,

“Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için metnin konusuna ilişkin artalan bilgimi kullanırım.” maddesine 3,23, *“Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için çevresindeki cümlelerde dilbilgisel ipuçları ararım.”* maddesine 3,02, *“Sözcüğün herhangi bir bölümünün (kök, gövde) anlamını bilip bilmediğimi incelerim.”* maddesine 2,79 ve *“Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için paragrafın veya metnin anlamını bütün olarak kullanırım.”* maddesine 3,39 ortalamayla bazen yanıtını vermişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Katılımcılar bir metni okurken bilinmeyen bir sözcikle karşılaştığında en sık olarak sözcüğün anlamı için kendi içinde ipuçları aradıklarını bildirmiştir. Katılımcıların sıklıkla başvurduklarını bildirdikleri diğer iki durum ise sözcüğü bir yere not etmek ve öğretmenden yardım istemek olmuştur. Katılımcıların bilinmeyen bir sözcikle karşılaştığında bazen Türkçe-anadili bir sözlük ya da Türkçe-Türkçe türü bir sözlükten sözcüğün anlamına bakmayı yeğlediği görülmüştür. Katılımcıların bu iki tür sözlüğü hemen hemen aynı oranda tercih ettiğini bildirmeleri dikkat çekicidir. Özellikle Türkçe sözcük dağarcığı yeterli durumda olan öğrencilerin Türkçe-Türkçe sözcüklere bakmaları beklenen bir durumdur. Çünkü Türkçe bir sözcüğün anlamını bildikleri diğer sözcüklerle ilişkilendirerek bulmaya çalışmaları özellikle kalıcılık bakımından önemli görülmektedir. Ancak her sözcük için böyle bir uygulamanın yapılabilmesi de olanaklı görülmemektedir. Bu durumda da kişilerin Türkçeden anadilleri türü bir sözlüğe bakmaya yönelmeleri önemli bir strateji gibi görünmektedir. Ancak bir metni okuma sürecinde okumayı keserek sözlüğe bakmaya yönelmek metnin bütüncül anlamına ulaşma bakımından bir engel olarak görülebilir. Bu da okurları okumaya devam etmeye ve metnin bütüncül anlamını kavramaya yöneltebilir. Bu durum araştırmamızın sonucuna da yansımıştır.

Katılımcılar bilinmeyen bir sözcüğün anlamını tahmin etmeye çalışırken en fazla bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için paragrafın veya metnin anlamını bütün olarak kullandıklarını belirtmiştir. Qian (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuca göre süreçte en çok bağlamdan yararlanarak tahmin etme stratejisi ve sözlüğe bakma stratejisi kullanılmaktadır. Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar ile Qian tarafından elde edilen sonuçlar arasında bu iki stratejinin de yaygın olarak kullanılması bakımından bir benzerlik olduğu dikkat çekmektedir. Ancak çalışmamızda en sık kullanılan stratejiler arasında bu iki stratejinin olmaması da önemli bir ayrımla görünmektedir.

Diğer yandan alanyazındaki ilgili bazı araştırmalara (örneğin Gu ve Johnson, 1996) göre bağlamdan yola çıkarak tahmin etme, sözlük kullanma, not alma, sözcüğün biçimsel özelliklerine odaklanma gibi stratejilerin dilsel yetkinlik ve sözvarlığı ile ilişkili olması da dikkat çekmektedir.

Katılımcılar metinde karşılaştıkları bilinmeyen sözcüğü bazen göz ardı ettiklerini bildirmiştir. Bir metni anlayabilmek için bazı sözcüklerin göz ardı edilebilmesinin sorun yaratmadığı durumlarla karşılaşmak olanaklı görünmektedir. Özellikle metnin ana düşüncesiyle ilişkili olmayan bazı sözcüklerin, metnin anlamına doğrudan bir katkısının olmadığı düşünülünce, bu durum anlaşılabilir

görülmektedir. Yine yapılan araştırmalar (bk. Laufer, 1989; Hu ve Nation, 2000; Schmitt, Jiang ve Grabe, 2011; Ülper ve Kiraz, 2018) da göstermektedir ki bir metinde yaklaşık %5 dolayında sözcüğün bilinmemesi metnin anlaşılmasını engellemektedir. Bu bakımdan bir metni okurken okurların bazen sözcüğün anlamını çıkartmadan metni okumaya devam etmesinin bir açıdan anlaşılabilir olduğu açıktır. Bu stratejinin bazen kullanılıyor olması bir bakıma o sözcüğün metin içindeki önemiyle de ilişkilendirilebilir.

İngilizce öğrenmekte olan Türk öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada ise İstifçi (2009) düşük orta düzeydeki öğrencilerin bilinmeyen bir sözcükle karşılaştıklarında, metnin geri kalanını okumayı bıraktıklarını ve sözcüğün anlamını bulmaya çalıştıklarını; orta düzeydeki öğrencilerin ise, bağlamdan yararlanarak söylem bilgilerini, dünya bilgilerini, dilbilgisini kullanarak ve sözcükleri ilişkilendirerek sözcüğün anlamına ulaşmaya çalıştıklarını bulgulamıştır. Bir bakıma Gu ve Johnson (1996) tarafından bazı stratejilerin dilsel ve sözcük yetkinliği ile ilişkili olmasına ilişkin bulgu ile İstifçi'nin bulgusunu ilişkilendirmek olanaklı görünmektedir. Ancak araştırmamızda bulguların başarılı başarısız öğrenci ya da yetkin yetkin olmayan öğrenci değişkenleri temel alınmamıştır. Buna karşın başarılı ve yetkin öğrencilerin kullanma eğiliminde oldukları tahmin etme stratejilerine sıklıkla başvuruyor olmaları dikkat çekmektedir.

Sözcüğün anlamını tahmin etmek için kullanımına başvuru stratejiler arasında en düşük ortalama "Sözcüğün herhangi bir bölümünün (kök, gövde) anlamını bilip bilmediğimi incelerim." maddesine aittir. Bu bağlamda öğrenciler daha çok metne metnin konusuna hatta sözcüğün içinde geçtiği tümceye bile daha çok odaklanırken yalın olarak bir sözcüğün kendisine daha az odaklanıyor görünmektedir. Bu sonuç Lawson ve Hobgen (1996) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. O çalışmanın bulgularına göre de öğrenciler sözcüklerin fiziksel ya da dilbilgisel özelliklerine görece daha az dikkat göstermişlerdir.

Haastrup (1991) tarafından yapılan çalışmada deneyimli öğrencilerin bağlamdan ve sözdizimsel ipuçlarından yararlanma gibi farklı stratejileri tümleştirerek birlikte kullandıkları bulgulanmıştır. Bu bulgularla araştırmamızdan elde edilen bulgular karşılaştırılınca benzer noktaların varlığı dikkat çekmektedir. Özellikle "Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için aynı cümledeki diğer sözcüklerin anlamını kullanırım." maddesine 3.20, "Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için metnin konusuna ilişkin artalan bilgimi kullanırım." maddesine 3.23, ve "Bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etmek için paragrafın veya metnin anlamını bütün olarak kullanırım." maddesine 3.39 biçimindeki ortalamaların birbirine çok yakın olması bir öğrencinin bu üç stratejiyi de aynı anda kullandığına yani tümleşik olarak kullandığına işaret etmektedir. Dolayısıyla araştırmamıza katılan öğrenciler hem sözdizimsel hem de metinsel ve bağlamsal ipuçlarını tümleşik olarak kullanmaktadır.

Bu bağlamda elde edilen sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. İlgili alanın etkin öğretmenleri sözcüksel çıkarım alanında güncel bilgilerle donatılmalı.
2. Öğretmenler, öğrencilere bilinmeyen sözcüklerle karşılaşınca neler yapmaları gerektiğini öğretmeli.
3. Öğretmenler, öğrencilere bilinmeyen sözcüklerin anlamlarına ulaşmak için hangi stratejilerden yararlanmaları gerektiğini öğretmeli.
4. Ders kitapları ve programlara sözcüklerin anlamını tahmin etme stratejilerine ilişkin güncel stratejilerle ilgili içerik eklenmeli.
5. Ders kitapları ve programlara sözcük çıkarım stratejilerine ilişkin güncel içerik eklenmeli.
6. Araştırma daha farklı ve daha büyük gruplarla da çalışılarak alanyazın birikimine katkı sağlanmalı.

Kaynaklar

- Acar, S. (2016). *İngilizce dil sınıfı öğrencileri tarafından edinilen kelime öğrenme stratejileri ve başarıları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bowyer-Crane, C. & Snowling, M. J. (2005). Assessing children's inference generation: What do tests of reading comprehension measure?. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 189–201.
- Büyükkız, K. K. ve Hasırcı, S. (2013). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 145-155.
- Çelik, S., & Toptaş, V. (2010). Vocabulary learning strategy use of Turkish EFL learners. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 3, 62–71.
- Çınar, B. ve Elkılıç, G. (2019). Özel okullardaki ortaokul öğrencilerinin kullandığı İngilizce kelime öğrenme stratejileri: Kars ili örneği. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 353-365.
- De Bot, K. Paribakht, S. & Wesche, M. (1997). Towards a lexical processing model for the study of second language vocabulary acquisition: Evidence from ESL reading. *Studies in Second Language Acquisition*, 19 (2), 309-329.
- Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri. *Hacettepe Eğitim Dergisi*, 43, 141-153.

- Doğan, Y. (2014). Yabancılara Türkçe kelime öğretiminde market broşürlerinden yararlanma. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10(1), 89-98.
- Gu, Y. (2002). Gender, Academic Major, and Vocabulary Learning Strategies of Chinese EFL Learners. *RLEC Journal*, 33 (1), 35-54.
- Gu, Y. & Johnson, R. K. (1996). "Vocabulary learning strategies and language learning outcomes". *Language Learning*, 46, 643-697.
- Haastrup, K. (1991). *Lexical inferencing procedures or talking about words*. Tübingen: Gunter Narr.
- Hamamcı, Z. (2012). Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dil öğrenme strateji tercihleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 314-323.
- Hamzah, M. S. G., Kafipour, R., & Abdullah, S. K. (2009). Vocabulary learning strategies of Iranian undergraduate EFL students and its relation to their vocabulary size. *European Journal of Social Sciences*, 11 (1),
- Hişmanoğlu, M. ve Turan, Y. Z. (2019). A study on vocabulary learning strategies of Turkish EFL students. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 857-875.
- Hu, M., & Nation, I. S. P. (2000). Vocabulary density and reading comprehension. *Reading in a Foreign Language*, 23, 403-430.
- Hu, H. M., & Nassaji, H. (2014). Lexical inferencing strategies: The case of successful versus less successful inferencers. *System*, 45, 27-38.
- İstifçi, İ. (2009). Lexical inferencing strategies of Turkish EFL learners. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 5(1), 97-109.
- Kaivanpanah, S., & Rahimi, N. (2017). The effect of contextual clues and topic familiarity on L2 lexical inferencing and retention. *Porta linguarum*, 27, 4761.
- Kırmızı, O. (2014). Measuring vocabulary learning strategy use of Turkish EFL learners in relation to academic success and vocabulary size. *World Journal of Education*, 4(6), 16-25.
- Kocaman, O., & Cumaoğlu, G. K. (2014). Developing a scale for vocabulary learning strategies in foreign languages. *Eğitim ve Bilim*, 39, 176, 293-303.
- Laufer, B. (1989). What percentage of text-lexis is essential for comprehension? In C. Lauren & M. Nordman (Eds.), *Special language: From humans to thinking machines* (pp. 316-323). Clevedon, England: Multilingual Matters.

- Laufer, B. (1997). The lexical plight in second language reading: Words you don't know, words you think you know and words you can't guess. *Second Language Vocabulary Acquisition: A Rationale for Pedagogy*, 1, 20-34.
- Lawson, M. J., & Hobgen, D. (1996). The vocabulary-learning strategies of foreign-language students. *Language learning*, 46 (1), 101-135.
- Mokhtar, A. Z., Rawian, R. M., Yahaya, M. F., Abdullah, A., & Mohamed, A. R. (2009). Vocabulary learning strategies of adult ESL learners. *The English Teacher*, 37, 133 – 145.
- Nassaji, H. (2006). The relationship between depth of vocabulary knowledge and L2 learners' lexical inferencing strategy use and success. *The Modern Language Journal*, 90(3), 387-401.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Read, J. (2000). *Assessing vocabulary*. UK: Cambridge University Press.
- Schmitt, N., Jiang, X., & Grabe, W. (2011). The percentage of words known in a text and reading comprehension. *The Modern Language Journal*, 95, 26-42.
- Serçe, H. (2019). Kelime öğrenme stratejileri öğretiminin kelime öğrenme ve strateji kullanma üzerindeki etkileri. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(4), 1675-1695.
- Shen, M-Y. (2009). Technical university EFL learners' reading proficiency and their lexical inference performance. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching (e-FLT)-Center for Language Study /National University of Singapore*, 6(2), 189-200.
- Shen, M-Y. (2018). Individual differences in strategy use for L2 lexical inferencing: The case of learning styles. *Educational and Linguistic Research*, 4 (1), 1-15.
- Qian, D. D. (2004). Second language lexical inferencing: Preferences, perceptions, and practices, In Paul Bogaards & Batia Laufer (Eds.) *Vocabulary in a Second Language: Selection, acquisition, and testing*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Tılfarlıoğlu, F. F. Y., & Bozgeyik, Y. (2012). The Relationship between vocabulary learning strategies and vocabulary proficiency of English language Learners. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 1(2), 91-101
- Tok, M. ve Yığın, M. (2014). Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 265- 276.

Ülper, H. ve Çetinkaya, G. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kullandıkları sözcük öğreneme stratejileri ile sözcük dağarcıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Çınkır, Ş. (Ed.), VI. International Eurasian Educational Research Congress Bildiri Kitabı (s.631-637) içinde. Ankara:Anı Yayıncılık.

Ülper, H. ve Kiraz, E. (2018). *Metni kavramada belirleyici olan bilinmeyen sözcük oranı eşikleri: Ortaokul öğrencileri açısından bir durum belirleme çalışması*. UTEOK 2017'de Sunulan Bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Yurdugül, H. (2005). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği için Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.

ORCID

Hakan Ülper <https://orcid.org/0000-0002-7067-599X>

Gökhan Çetinkaya <https://orcid.org/0000-0001-7676-6852>

Extended Summary

Views About the Inference Strategies Used by Foreign Students Who Learn Turkish When They Encounter Unknown Words During Reading Process

Introduction

When the studies in the literature are examined, it is noteworthy that the studies related to teaching English as a foreign language are more widespread and multi-dimensional. It is obvious that such scientific research studies are conducted mostly in English as English is a very common language and English is taught all over the world as a foreign/second language. As a language that has the potential of being a world language, Turkish needs such scientific studies among the most common languages taught / learned in the world. It is remarkable that many studies have been done in the field of teaching Turkish as a foreign language as a newly developing field. Likewise lack of studies on lexical inference strategies in the field of vocabulary teaching is an important gap. The importance of this study, which aims to determine the strategies used by individuals to reach the meaning of the word, becomes apparent in terms of the possible contributions it will provide for the preparation of a more efficient educational settings.

The aim of this study was to determine which strategies and how often students from different countries and native speakers of Turkish use in order to understand the meaning of an unknown while reading a text. In this context, the answers of the following research questions will be sought.

1. What do foreign students learning Turkish do when they encounter an unknown word while reading a text?
2. What do foreign students learning Turkish do when they try to guess the meaning of an unknown word while reading a text?

Method

In this descriptive study, scanning method was used. The study group of the study consisted of 43 C1 students studying at the Turkish Teaching Center of a public university in Turkey. A 14-item 4-point Likert-type questionnaire developed by Qian (2004) was adapted to Turkish in order to collect data on the inference strategies that foreign students who learn Turkish use when they encounter unknown words in the reading process. After the form was finalized, it was applied to the group of five students at C1 level and it was checked whether it was understandable. At the end of the application, the form was found to be understandable. The data were transferred to SPSS statistical program and frequency, percentages and arithmetic means were determined.

Result and Conclusion

Participants reported that when reading a text, they encounter an unknown word and they most often look for clues within the word itself for the meaning of the word. Two other cases where participants reported that they often applied were to note down the word and ask the teacher for help. It was seen that when participants encountered an unknown word, they sometimes preferred to look at the meaning of the word in a bilingual or a monolingual dictionary. It is noteworthy that the participants stated that they prefer these two types of glossaries at almost the same rate. It is expected that students with sufficient Turkish vocabulary should use monolingual dictionaries. Because the meaning of a Turkish word in relation to other words they know to try to find is especially important in terms of permanence. However, this situation does not apply to every word. In this case, an important strategy for people seems to be looking for a dictionary of Turkish mother tongue. However, in the process of reading a text, stopping to read and checking the word in a dictionary can be seen as an obstacle in terms of reaching the holistic meaning of the text. This may lead readers to continue reading and to grasp the holistic meaning of the text. This situation is reflected in the results of our study.

The participants stated that while trying to guess the meaning of an unknown word, they used the meaning of the paragraph or text as a whole in order to guess the meaning of the most unknown word. According to the results of the research conducted by Qian (2004), the prediction strategy and dictionary-using strategy are used in the process by making the most of the context. There is a similarity between the results obtained from our study and the results obtained by Qian in terms of the widespread use of these two strategies.